

Fjalimi i Gjergj Kastriotit në Krujë

Shembulli i parë i retorikës sonë, megjithëse jo në shqip

Titulli: *Bamat e Gjergj Kastriotit, Princit të Ndririt të Epirotëve...*

Autori: *Marin Barleti*

Ky përkthim ka edhe përshtatjet pasuese:

- uo < (ua, ue): Si Buzuku që pati lemë një shekull mâ vonë
- o < (â, ë): Si Shqipnia e Mesëme dhe Malsitë Lindore të Gegnisë
- kl < q; gl < gj: Si Çamët
- minus rotacizëm

“Kapidanë e ushtarë kryetrima, asgjo të re as të papritun nuk shoh këtu, asgjo që s’ma ndjente zemra mo parë tue më mbushë me uzdajë sa herë që un sillja ndër mend tan mall edhe bujarinë e lashtë të popullit edhe shërbimet e veçonta e zyrtare tuoja ndaj tem eti, Gjonit.

Dhe me të vërtetë, mos ma merrni për krení, por un s’ kom dyshuom kurrë, në asnji herje të jetës seme kur ruoja në zemër këtë qëllim, këtë dashuní për atdhe, kur ushqeja këto ndjenja për liri. Këto dëshira të miat që s’më ndaheshin, ishin edhe tuoajat. Kur ju më ftonit shpesh, atbotë kur isha pranë tiranit, me tan dashuninë dhe gatishmëninë tuej për këtë vepër, gjo që un tash e kujtoj me kënaqësi dhe thom me krení, ju shkonte ndoshta në mend që e kisha harruom dhenë e atit, që e kisha harruom nderin tem dhe lirinë tonë, meqë ju ktheja prapë në shtëpi fort të pikëlluom pa asnji uzdajë të sigurtë, pa asnji shenjë të dlirtë të qëllimit tem.

Por s’ka dyshim, qytetarë, që me atë heshtjen teme, me atë përulësi të shtime të shpirtit tem, un mendoja edhe për vete dhe për ju, sepse punët ishin të atilla, që mo shumë duheshin bomë sesa thonë, kurse ju kishit nevojë mo shum për frê sesa për thubim.

Po e thom se un jua fsheha planet e mia, se s’ju thashë asnji fjalë glatë gjithë asaj kohe për dëshirat e mia, jo sepse dyshoja për besnikninë tuoj apo se s’jua dija mirë shpirtin tuoj, posa ju vetë m’i shfaqët të parët qëllimet tuoja

në atë kohë aq të rrezikëshme, por sepse më mbante frika që më shtinte brishtësia e dektarëve dhe papërmbajtshmënia e njerëzve, e cila lëshohet me ngut në çdo punë dhe, kur vjen herja për lirinë, rrëmbehet e nuk kontrollohet dot, nuk peshon asgjo, nuk zbaton asnjë rregull.

Dhe, sikur t'i paraqitet mundësia mo e vogël, jo vetëm me fituom, por me provuom lirinë, atëherë s'mund t'ia largojnë atë prej qëllimit as një mijë shpata, siç i thonë një fjale, as një mijë rreziqe, as deka e sigurt dhe as rreziku i padyshimtë i të mirave të jetës.

Por, kur në një punë të tillë, të nisun kot, përpjekjet dalin pa gjo, atëherë s'mbetet veçse deka mo mizore apo skllavnia edhe mo e keqe, dhe çdo uz-dajë për të nesërmen fluturon; e herja që të shket një herë prej duorvet, s'kthehet mo; kurrë mo. Kjo punë niset një herë e mirë, e në mos vaftë mbarë, mundësia zhduket përgjithmonë. Prandaj, un po jua thom sheshit, nuk e shikoja as veten teme si një pjesëtar të sigurtë të këtij plani. Kisha frikë se mos gluha, që s'durohej para një pune kaq të modhe, të nxirrte ndonjë tingull, dhe se mos muret e shtëpisë më tradhtonin.

Për dëshmitar kom Homzanë, nipin, që u bo pastaj përkrahësi kryesor i planit dhe shoku i mundit, si edhe disa të tjerë krejt të paktë, me ndihmën besnike dhe të papërtuome të të cilëve jemi tue e kryem këtë punë. Dhe, sado që neve na qëlloi të jetonim bashkë, të ushqeheshim dhe sidomos të kishim një shpirt e një zembër, megjithëkëtë asnjë prej këtyne nuk e kuptoi që un s'e kisha harruom atdheun. As në luftën me hungarezët asnjë s'ma dëgjoji zonin të flisja si njeri i krishtenë e i lirë; deri atëherë kur e pata mundësinë pa frikë ndëshkimi.

Ju, epiriotët, mund të gjenit një tjetër mbrojtës të lirisë, një tjetër përkryes të qëllimevet dhe të aspiratavet tuoja, sepse, në këtë vend, s'kanë munguom mendjet e ndrituna, por juve ju pëlqeu, megjithëkëtë, se ndoshta kështu e deshën Perënditë, që këtë liri ta prisnit mo mirë prej mejet, kloftë edhe vonë, sesa prej të tjerëvet; apo ta fitonit vetë me dorën tuoj. Ju, si burra aq të fortë, të rritun në këtë liri, që qëndruot kaq kohë nën tiraninë barbare, u duruot derisa të mund të më shihnit.

Atherë, përse doni që un ta mbaj për vete, me pa të drejtë, emënin e çlirimtarit?

Lirinë nuk jau solla un; atë e gjeta në mesin tuaj. Sapo më shkeli komba në truollin tuoj, sapo dëgjuot emënin tem, m'u derdhët me vrap të tonë, më dolët përpara kush e kush mo parë, sikur të kishit dëgjuom se u ngritën prej vorrit etënit, vëllazënit, e bijtë tuoj; sikur të kishin zbritun këtu të tona Perënditë. Ju më latë prapa, ju m'i lidhët menjëherë duort, ju më mbytët me shërbime aq të mëdha dhe me një gaz shpirtënor aq të modh, saqë duket që ju më keni bomë tash aq rob sa edhe të lirë.

Princninë dhe këtë qytet nuk ua dhashë un, po ju m'i dorëzuot muo të dyja. Armët nuk jua solla un, por ju gjeta të armatosun. Lirinë ju e kishit kudo, në krahënor, në ballë, në shpatat e në ushtat tuaja. Dhe si kujdestarë të pashoq, të lonë prej tim eti, lirinë e vutë prapë në vend, me kujdes e besnikëni të pandryshuome; skeptrin, që ma ruojtët deri në këtë ditë, dhe më botë prapë, me mundin e punën tuoj të papërtuome, zot të princnisë së të parëve të mij, pa derdhun gjak.

Përpara tash, me ndihmën e Perëndive, me shtimë në dorë edhe ç'ka mbetet! Pjesën mo të modhe të punës e kemi mbaruom. Kruja është fituom, e gjithë krahina osht e jona. Dibra dhe pastaj popullsitë e tjera janë bashkuom me ne dhe emëni i anmiqve osht zhdukun prej fushe. Por anmiqtë mbeten në qytete. Po të kemë parasysh gjendjen e tyre të vështirë, duke pamë që të gjithë jonë të rrethuome prej nesh, të zonun të papërgatitun; duke e ditun që ata jonë të mbrojtun vetëm prej muresh të zhveshuna, atherë kom shpresa të mira.

Po të marr parasysh vështirësitë që paraqesin këto vende dhe trupat që jonë vendosun brenda qyteteve prej tiranit, duket që do të jetë nevoja të përdorim ndonjë squotsi apo këmbëngulje shumë të madhe. Por këto do t'i gjykojmë mo mirë kur të arrijm në ato vende e të kemi përpara anmiqtë dhe kur të mbajmë shpatën në të djathtën tonë shkrumbuese, sesa tash për së largu e në tym.

Të nisemi, pra, pa ngurrim dhe kudo të tregojmë guxim prej fitimtarësh; fati do të na ndihmojë në përpjekjet tona; fati, që deri më sot s'na osht ndamë në çdo punë e na ka ecun për bukuri. Megjithëkëtë, duhet t'ia nisim, para së gjithash, prej Petrelës, jo sepse kjo kështjellë mbetet prapa të tjerave prej

vështirësitë e pozitës apo prej mbrojtjes natyrore, por sepse ajo osht mo afër këtij qyteti.

Un besoj që do ta gjejmë atje emënin edhe frikën e fatit të Krujës, sepse ata i panë me sy trimënitë tuoja, edhe fatkeqësitë e anmiqëvet. Këto mund t'u kalli atyne një frikë ndoshta jo të vogël e, në mos ua kallshin krejt këtë, atëherë sigurisht që do të veprojnë këmbëngulja jonë.

Nji gjo vetëm duhet të na ngulitet mirë në krye dhe të mos na dalë asnjëit prej mendjes: në mos u pushtoftë ai qytet e në mos qofshim të zotët t'i plotësojmë dëshirat tona, atëherë s'kemi pse të kthehemi prapë në shtëpi. Na duhet të provojmë çdo mjet, mundimin, durimin, shpatën, arin dhe argjendin, me qëllim që fitores sonë t'ia fillojmë prej këndeje.

Në kloftë që Perënditë do të duon që na ta marrim qytetin me forcë, atëherë nuk duhet të ketë vend prej anës sonë për mëshirë kundër kryefortëve, por t'ia arrijmë fitores kloftë edhe në mënyrën mo të pazakontë, me qëllim që t'ua thejmë guximin të tjerëve. Në kloftë që do të na jepet mundësia që ta shtiem atë në dorë pa derdhun gjak, tue na e dorëzuom atë vetë vendasit, atëherë do të na duhet që të gjithë të veprojmë me urtsi të modhe si publikisht ashtu dhe privatisht, me qëllim që të nxisim kështu edhe të tjerët që të na dorzohen.